

Inga Gresienė, Gitana Notrimaitė-Muzikevičienė, Saulius Žukas

8

klasė

Literatūra

Vadovėlis, I dalis

Turinys

1 SKYRIUS. KAIP SAVE SUVOKIA IR KAIP JAUČIASI JAUNAS ŽMOGUS?10

1.1. Atrasti savąjį „aš“	12
Rėjus Bredberis. „Pienių vynas“ (<i>ištraukos</i>)	12
Vytautas Mačernis.....	18
Laiškas Danguolei Jackeivičiūtei (<i>ištraukos</i>)	18
Laiškas Pauliui Jurkui (<i>ištraukos</i>)	20
„Rudens sonetas“, 7	22
„Žiemos sonetas“, 4	23
1.2. Kai esi (ne) vienas.....	27
Ilona Ežerinytė. „Verksnių klubas“ (<i>ištrauka</i>).....	27
Diana Ganc. „Lota“ (<i>ištraukos</i>)	34
1.3. Atrasti kitą	42
Birutė Pūkelevičiūtė. „Mergaitėms“	42
Saulius Šaltenis. „Riešutų duona“ (<i>ištraukos</i>).....	44
Akvilina Cicėnaitė. „Kad mane pamatytum“ (<i>ištraukos</i>).....	63
Daina Opolskaitė. „Ir vienąkart, Riči“ (<i>ištrauka</i>).....	75
Mantas Balakauskas. „apmokymai“	78
Įsivertiname	81

2 SKYRIUS. KAS MUS JUNGIA?82

2.1. Kaip būti lietuviu?	84
Unė Babickaitė. „Pilietybės dokumentai“	84
Vincas Kudirka. „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“ (<i>ištrauka</i>)	88
Maironis. „Milžinų kapai“	91
Šventinis Bankuchenas. „Lietuvos istorijos repas“	93
Jurga Šeduikytė. „Seniai toli“	97
Romualdas Granauskas. „Liūdnosios upės“	99
Ričardas Gavelis. „Jauno žmogaus memuarai“ (<i>ištrauka</i>)	105
Algirdas Julius Greimas. „Būti lietuviu“	111
Vanda Zaborskaitė. „Apie tautą“ (<i>ištrauka</i>)	113

2.2. Ar kalbėti savo tarme?	116
Viktorija Daujotė. „Balsā ūkūs“ = Balsai ūkuose“	116
Povilas Girdenis. „Žemaitijos planeta“ (<i>ištraukos</i>)	118
Vladas Braziūnas. „Saula prė laidos“	120
Rimantas Kmita. „Pietinia kronikas“ (<i>ištrauka</i>)	121
2.3. Kai jungia bendra praeitis ir žemė	125
Adomas Mickevičius. „Ponas Tadas“ (<i>ištraukos</i>)	126
Vytautas Kubilius. „Oskaro Milašiaus lyrika“ (<i>ištraukos</i>)	130
Oskaras Milašius. „Lietuva“	131
Abraomas Suckeveris. „Chalefo dukra“	132
Matilda Olkinaitė	141
„Mano tauta“	141
„Žydiška lopšinė“	142
Sigitas Parulskis. „Biblioteka“	144
2.4. Kai žemė nebejungia	146
Eglė Juodvalkė. „Cukraus kalnas“ (<i>ištrauka</i>)	146
Interviu „Kai grįžtu į Vilnių, grįžtu į save“ (<i>ištraukos</i>)	148
Dalia Staponkutė. „Kartais ir maištas gydo“	150
Įsivertiname	155
Žodynėlis	156
Literatūros šaltinių sąrašas	162
Iliustracijų šaltinių sąrašas	163
Garso ir vaizdo įrašų šaltinių sąrašas	163

e-lankos.lt/npkh

1 skyrius

Kaip save suvokia ir kaip jaučiasi jaunas žmogus?

Ką turėtumėte išmokti?

- Pakomentuoti, ką pasakojimui suteikia pasirinktas meninio vaizdavimo būdas.
- Remiantis konkrečiu tekstu, paaiškinti, kuo jame reikšmingas ironiškas kalbėjimas.
- Apibūdinti veikėjų išvaizdą, charakterį, vertybes ir paaiškinti, kaip veikėjas suvokia, pažįsta save.
- Pagal siūlomus ar pasirinktus aspektus lyginti to paties kūrinio ar skirtingų kūrinių veikėjus.
- Apibūdinti eilėraščio lyrinį subjektą, eilėraščio vyksmą.
- Aptarti, ką veikėjo savivokai reiškia santykis su kitais žmonėmis.
- Kurti samprotavimo tekstus apie jauno žmogaus vertybes, jam kylančius klausimus.

Skyriaus įvadas

Senovės graikų filosofui Sokratui priskiriama frazė „Pažink pats save“, iškalta Delfų šventyklos portale, ko gero, tebeaktuali ir šiuolaikiniam žmogui. Kam konkrečiai ji galėtų būti skirta? Juk dažnai atrodo, kad save gerai pažįstame, tačiau štai kasdienybėje atsitinka kažkas nenumatyto, svarbaus, ir suvokiame, kad pasielgėme, pagalvojome sau visai netikėtai. Taigi žmogus gali dažnai nustebti, nes daug apie save dar nežino: kaip elgsis vienoje ar kitoje situacijoje, kaip mąstys, ką naujo supras. O gal pažinti save reiškia ne tik suvokti savo elgesio priežastis ir numatyti pasekmes, bet ir gebėti žodžiais įvardyti savo jausmus, pojūčius, išreikšti mintis? Kaip, iš ko to mokomasi?

Augame kasdien – ir maži, ir dideli. Dažnai patys net nepastebime to augimo, tiesiog skaičiuojame gimtadienius, ir tiek. Bet ateina laikas, kai pirmąkart susimąstome apie esminius dalykus: kodėl aš esu? kodėl esu toks, koks esu? koks norėčiau būti? kokiame pasaulyje gyvenu? kokie žmonės mane supa? ką jie man reiškia? Galiausiai – kokia apskritai gyvenimo šiame pasaulyje prasmė?

Kartais apie save, savo gyvenimą ir galbūt visą pasaulį šį tą esmingo suprantame patekę į keblią padėtį su artimiausiais žmonėmis – tėvais. O kartais apie save šį tą suprantame susidūrę su draugais ar net svetimais žmonėmis. Kiekvienas esame ypatingas, o savąjį ypatingumą ypač aiškiai pamatome stovėdami prieš kitą – tik bendraudami su kitais žmonėmis, suprantame, kokie esame patys. Tai gali nutikti pamačius, kad žmogus, kurį laikei artimu ar net sielos draugu, siekia visai kitų dalykų, jo gyvenime nėra vietos tam, kas svarbu tau. Tada nusivili juo ir... neišvengiamai susimąstai, kaip gyventi toliau. Tuomet reikia rinktis.

Ir rinktis teks vis dažniau. Galbūt kiti žmonės į tave šnairuos kaip į keistuolį, gal kartais jausiesi nepatogiai, o gal užplūs ir nusivylimo savimi akimirkos. Tuomet tikrai atsiras, kas vis dėlto tau padės – kas nors iš artimųjų, iš draugų, o gal mokytojas. Pasirodo, jie buvo netoliese, stebėjo tave, tikėjo tavi mi. Jie džiaugsis ir tavo sėkme.

O dar nutinka, kad savęs ir kito žmogaus pažinimo keliu veda meilė. Meilės ryšys užsimezga susitikus žvilgsniams, pasikeitus keliais žodžiais, švelniai palietus ranka. Meilės kelyje visko gali nutikti, bet ji ugdo pasiaukojimą, atsakomybę, taurumą, moko suprasti ne tik kitą žmogų, bet ir patį save.

Apie visa tai šiame skyriuje kalba įvairūs skirtingų literatūros rūšių tekstai, kuriuose vienaip ar kitaip veikia jauni žmonės. Vienuose kūriniuose vaizduojamos konfliktinės situacijos: jose jaunuolis turi apsispręsti, kaip jis nori elgtis, koks nori būti ir kaip toliau gyventi. Kituose tekstuose svarstoma, kokia apskritai žmogaus gyvenimo prasmė. Dar kituose šie klausimai sprendžiami tiesiog stebint pasaulį, įsižiūrint į kitus žmones ir save, susidūrus su neišvengiamais gyvenimo dėsniais.

Kaip suprasti?

Šiandien išgirdę žodį *stilius* pirmiausia, ko gero, pagalvojame apie žmogaus išorinį įvaizdį: aprangą, šukuoseną, turimus daiktus. Bet stilius apima gerokai daugiau – tai ir svarbi bet kokio bendravimo su kitais ir net su savimi dalis. Stilius apskritai išreiškia žmogaus santykį su aplinka, apima ir elgesį, ir vertybes, ir pomėgius. Suvokiant plačiąją prasmę, stilius parodo, kuo kiekvienas yra ypatingas, autentiškas. Labai svarbi stiliaus išraiška yra asmens kalba – žodynas, sakinių struktūra, kalbėjimo būdas.

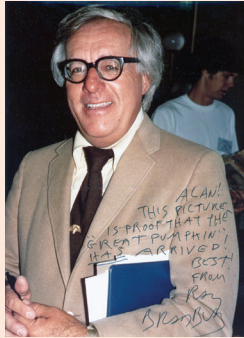
Per lietuvių kalbos pamokas aptariami penki **funkciniai stiliai**. Skaitydami literatūros kūrinius, susiduriame su **mėniniu stiliumi**. Jam būdingas daugiareikšmiškumas, perkeltinės reikšmės, siekis pateikti skaitytojui užuominų, kurias jis pats galėtų suvokti, susieti. Toks tekstas įdomus tuo, kad ne iš karto pasakyta prasmė, jis interpretuojamas remiantis kiekvieno skaitytojo patirtimi (literatūrine, kultūrine, taip pat ir gyvenimiškąja). Skaitydami literatūros kūrinį, paprastai jau turime lūkesčių, kad negausime galutinių atsakymų, o susidursime su įvairiais klausimais, kurių kyla veikėjams ar eilėraščio žmogui.

Meninis stilius gali būti įvairus. Jis priklauso nuo autoriaus pasirinkto vaizdavimo būdo, kūrinio žanro, temos. Be to, laikui bėgant, meninis stilius keičiasi. Pavyzdžiui, senosios literatūros kalba buvo atitrūkusi nuo buitinio kalbėjimo, o šiandien stilistinis spektras išsiplėtė, šiuolaikinei literatūrai kaip tik būdingas buitiskumas (pvz., Dianos Ganc „Lotos“ veikėjai telefonu susirašinėja žinutėmis, kurias skaitome tarsi tikras), nenorminė leksika (tekstuose pasigirsta žargonas, kurio elementų rasite ir šio skyriaus ištraukose). Tai daro kūrinį individualų. Šiuolaikinė literatūra siekia kuo plačiau aprėpti vaizduojamą pasaulį ir tai aprašydama pasitelkia kuo įvairesnę kalbinę medžiagą.

Taigi, norint skaityti ir suprasti tekstą giliau bei plačiau, svarbu įvertinti konkretaus rašytojo, konkretaus kūrinio stilių. Meninis stilius išreiškia kūrybinį autoriaus savitumą, jis priklauso nuo pasirinkto žanro, temos, kalbėjimo būdo, ginamų vertybių ir pan. Visa tai susipina į autoriaus **individuālų stilių**. Skaitydami šio skyriaus literatūros kūrinius ar jų ištraukas, taip pat ir keletą laiškų, esate kviečiami pajusti, apčiuopti kiekvieno autoriaus individualaus stiliaus bruožus, t. y. pamatyti, kaip ir kodėl parenkami, dėliojami, jungiami žodžiai į frazes, kaip komponuojamas pasakojimas.

Daugiausia šiame skyriuje skaitysite ironiškų tekstų, tad svarbu prisiminti, kad **ironija** tai perkeltinės žodžio ar pasakymo reikšmės, kai tai, kas sakoma, įgyja priešingą reikšmę.

1.1. Atrasti savąjį „aš“

Amerikiečių rašytojas **Rėjus Bredberis** (*Ray Bradbury*, 1920–2012) bene geriausiai žinomas kaip fantastinės literatūros kūrėjas (1950 m. išleido apysaką „Marso kronikos“, vėliau romaną „451° Farenheito“). Autorius fantastiką derino su detektyvo elementais. Jo kūriniai nėra grindžiami mokslo žiniomis, juose svarbu kelti gyvenimo prasmės klausimus. Taip pat R. Bredberis rašė pjeses, filmų scenarijus. Jo kūryboje emocijos, jausenos, atmosfera yra svarbiau nei veiksmas. Romane „Pienių vynas“ (1957 m.) jautriai atskleidžiama bręstančio jaunuolio psichologija, pasakojama apie vaikystę, brandą ir senatvę, gyvenimą ir mirtį.

Įamžinant rašytojo atminimą, vienas asteroidas pavadintas R. Bredberio vardu (9766 Bradbury), o Mėnulyje yra Pienių krateris, taip pavadintas romano „Pienių vynas“ garbei.

Poetiškame romane „Pienių vynas“ pasakojama apie vieną dvylikamečio berniuko Daglo vasarą. Skaitydami ištrauką, stebėkite, kaip Daglas staiga kitaip pajunta pasaulį, kaip tai vyksta, kaip pasaulis artėja ir berniukas kitaip pajunta, atranda save.

PIENIŲ VYNAS

(ištraukos)

<...>

1 Tą rytą, eidamas per veją, Daglas Spoldingas veidu užkliudė voratinklį. Plonytis nematomas siūlelis palietė jo kaktą ir trūko be garso.

Ir iš to menko įvykio Daglas suprato, kad diena bus ne tokia kaip kitos. Ne tokia dar ir todėl, kad, kaip aiškino tėvas, mašina veždamas jį ir jo dešimtmetį brolių Tomą už miesto, yra dienų, sudėtų vien iš kvapų: visą pasaulį gali įkvėpti ir iškvėpti pro nosį. O kitomis dienomis, tėsė jis, gali išgirsti kiekvieną trenksmą, kiekvieną krebždesį visatoje. Yra ir skonio dienų, ir lytėjimo dienų. O yra ir tokių, kai jauti viską kartu. Štai šiandien, pavyzdžiui, kalbėjo jis, taip kvepia, tartum per naktį ten už kalvų būtų išaugęs didžiulis sodas ir užpildęs visą žemę iki pat horizonto maloniais kvapniais. Oras kvepia lietumi, o danguje – nė debesėlio. Ims, žiūrėk, ir nusi-kvatos kas miške, bet dabar ten viešpatauja tylą...

Išpūtes akis, Daglas žiūrėjo į skriejančius laukus. Ne, nekvepia nei sodu, nei lietumi, o iš kur tas kvapas ir imsis, jeigu nei obelų nėra, nei debesų. Ir kas gi ten gali kvatoti miške?..

Ir vis dėlto, – Daglas suvirpėjo, kad ir be jokios priežasties, – diena ypatinga.

2 Mašina sustojo pačiame tylaus miško viduryje.

– Na, berniukai, neišdykaukit!

Jie kumšėjo vienas kitą alkūnėmis.

– Gerai, tėti.

Jie išlipo iš mašinos, pasiėmė mėlynus skardinius kibirus ir, palikę tuščią ir purviną kelią, pasinėrė šviežiai nulytos žemės kvapuosna.

– Ieškokite bičių, – pasakė tėvas. – Jos visada zuja apie vynuoges, kaip berniukščiai apie virtuvę. Dagai!

Daglas krūptelėjo ir pakėlė galvą.

– Vėl skrajoji padebesiais, – pasakė tėvas. – Atsipeikėk ir drožiam kartu.

– Taip, tėti.

3 Ir jie vorele patraukė per mišką: prieky tėvas, aukštas ir petingas, už jo Daglas, o mažutėlis Tomas tipeno paskutinis brolio šešėly. Užkopė į neaukštą kalvelę ir pažvelgė į tolį. Štai ten, pažiūrėkit, parodė pirštu tėvas, ten gyvena didžiuliai tykūs vasaros vėjai ir nematomi sklando žaliose gelmėse tarsi banginių pamėklės.

Daglas skubiai pažvelgė į tą pusę, bet nieko nepamatė ir pasijuto apviltas, – tėvas, kaip ir senelis, amžinai kalba mįslėmis. Bet... Bet vis dėlto... Daglas sulaikė kvapą ir sukľuso.

Taip, kažkas turi atsitikti, galvojo jis, tikrai turi.

- 4 – Va, papartis, vadinamas Veneros garbanomis. – Tėtis neskubėdamas žengė pirmyn, skardinis kibiras skambčiojo jo rankoje. – O šitą jaučiate? – bato galu pažarstė žemę. – Milijonus metų kaupėsi tas storas puvenų sluoksnis. Tik įsivaizduokite, kiek rudenių praėjo, kol žemė pasidarė tokia minkšta.

– O lia lia! Žengiu kaip indėnas, – pasakė Tomas. – Visai negirdėti.

Daglas palietė žemę susikaupęs, klausydamasis, bet nieko nepajuto. Mus apsupo, galvojo jis. Kažkas atsitiks! Bet kas? Jis stabtelėjo. „Nagi, išeik, kad ir kas tu būtum, kad ir kur besislėptum!“ – mintyse šūktelėjo.

Tomas ir tėtis žingsniavo tolyn per minkštą žemę.

– Gražiausi nėriniai pasaulyje, – tyliai tarė tėvas.

Ir parodė ranka aukštyn į medžių viršūnes, įpintas į dangų, o gal dangų, įpintą medžių viršūnėse, – nė pats tikrai nežinojo, kaip ten yra. Pagaliau nesvarbu, nusišypsojo tėvas, vis tiek čia nėriniai, žali ir mėlyni: tik įsižiūrėkite gerai ir pamatysite – miškas audžia juos tarsi gaudžiančios staklės. Tėtis stovėjo, įsisprendęs rankas į šonus, pasakojo apie visokiausius dalykus, ir žodžiai jam liete liejosi iš lūpų. Dažnai jis ir pats šaipėsi iš savo pasakojimų, ir dėl to jie plaukė dar sklandžiau. Gera kartais pasiklausyti tylos, sakė jis, jeigu išvis tylos įmanoma klausytis, nes tada, tęsė jis, gali išgirsti, kaip skrajoja lauko gėlių žiedadulkės, oras taip ir dūzgia nuo bičių, taip taip, dūzgia! O štai – girdite? Ten, anapus medžių, tarsi krioklys liejasi paukščių giesmės.

Dabar, galvojo Daglas, jau ateina! Atleikia! O aš dar nematau... Atleikia! Tiesiai į mane!

- 5 – Laukinės vynuogės! – šūktelėjo tėvas. – Mums pasisekė. Žiūrėkite!
- Oi ne! – aiktelėjo be garso Daglas.

Bet Tomas ir tėtis jau pasilenkė ir sukišo rankas į šlamantį krūmą. Kerai išsisklaidė. Tas baisus, grėsmingas pasalūnas, kuris tykojo, ketindamas užpulti ir sukrėsti jo sielą, staiga išnyko.

Nustėręs ir kaip nesavas Daglas parkrito ant kelių. Jo pirštai giliai paniro žaliame šešėlyje ir vėl pasirodė, nudažyti tokia spalva, tarsi jis būtų sužeidęs mišką ir įkišęs ranką į atvirą žaizdą.

- 6 – Berniukai, priešpiečių!

Kibirai buvo apypilniai laukinių vynuogių ir žemuogių, aplinkui zvimbė bitės, – visai ne bitės, o tiesiog pasaulis tyliai murkuoja sau po nosim, pasakė tėvas; jie sėdėjo ant apsamanojusio rąsto, kramtydami sumuštinis, ir bandė klausytis miško, kaip jo klausėsi tėvas. Daglas jautė, kad tėtis jį stebi su lengva pašaipa. Atrodė, jis norėjo kažką pasakyti, tačiau apsigalvojo, atsikando dar kąsnį sumuštinio ir žiūrėjo susimąstęs.

– Sumuštinis miške – jau nebe sumuštinis. Skonis visai kitoks negu namie, tiesa? Daug gardesnis. Atsiduoda mėta ir sakais. O koks apetitas atsiranda!

Daglas nustojo kramtęs ir palietė liežuviu duoną ir kumpį. Ne, ne... paprasčiausias sumuštinis.

Tomas linktelėjo, toliau kramtydamas.

– Aš suprantu, tėti.

- 7 Juk vos neįvyko, galvojo Daglas. Nežinau, kas tai, bet jis labai didelis, tiesiog milžiniškas! Kažkas jį nubaidė. Kurgi jis dabar? Vėl glūdi už to krūmo? Ne, kažkur už nugaros! Ne, čia... beveik čia... Daglas slapčiom pasiūpinėjo pilvuką.

Dar sugrįš, reikia tik palūkėti. Neskaudės, aš žinau, juk ne dėl to ateis, kad mane įskaudintų. Bet kas tai galų gale? Kas? Kas?

– O tu žinai, kiek kartų mes šįmet žaidėme beisbolą? O pernai? O užpernai? – nei iš šio, nei iš to paklausė Tomas.

Daglas žvilgtelėjo į greitai judančias brolio lūpas.

– Aš viską užrašiau! Tūkstantį penkis šimtus šešiasdešimt aštuonis kartus! O kiek kartų aš valiau dantis per dešimtį metų? Šešis tūkstančius kartų! Ploviau rankas –

penkiolika tūkstančių. Miegojau – keturis tūkstančius su viršum kartų, neskaitant snūtelėjimų. Suvalgiau šešis šimtus persikų, aštuonis šimtus obuolių. Kriaušių – du šimtus. Nelabai aš mėgstu kriaušes. Klausk, ko tik nori, viską turiu susirašęs. Jeigu suskaičiuotum, ką aš padariau per visą dešimtį metų, išeitų milijardai milijonų!

Štai, štai, mąstė Daglas. Vėl artėja. Kodėl? Todėl, kad Tomas plepa? Bet argi dėl Tomo? Jis vis tarška ir tarška pilna burna, tėtis sėdi ant rąsto, budrus it lūšis, o Tomui žodžiai tik plaukia ir plaukia iš lūpų, tarsi burbuliukai iš gazuoto vandens.

<...>

Tomas dar tauškėjo kokias penkias minutes, kol tėtis jį pertraukė:

– O kiek uogų šiandien surinkai, Tomai?

– Lygiai du šimtus penkiasdešimt šešias! – iš karto išpyškino Tomas.

- 8** Tėtis susijuokė, ir tuo baigėsi priešiečiai; vėl visi patraukė į miško unksmę rinkti laukinių vynuogių ir smulkučių žemuogių. Visi trys lankstėsi iki pat žemės, rankos be perstojo zujo pirmyn ir atgal, kibirai vis sunkėjo, o Daglas, sulaikęs kvapą, galvojo: štai, štai, jis ir vėl arti. Alsuoja man kone į pakaušį! Nesi-

dairyk! Dirbk, rink uogas, mesk į kibirą. Jei atsigręši – vėl nubaidysi. Na, jau šį kartą nebepaleisk! Bet kaip, kaip jį prisivilioti arčiau, kaip pamatyti, pažvelgti tiesiai į akis? Kaip? Kaip?

– O aš turiu snieguolę degtukų dėžutėje, – tarė Tomas ir šyptelėjo, pažvelgęs į savo ranką – nuo uogų ji buvo raudona tarsi pirštinėta.

– Užsičiaupk! – vos nesuriko Daglas. Bet ne, juk riksmas pažadins aidus ir viską išbaidys!

Ir, be to... Kuo daugiau Tomas plepa, tuo arčiau slenka tas baisiai didelis Kažkas; jis nebijo Tomo, Tomas tik pritraukia jį, Tomas pats yra jo dalis!

– Dar vasario mėnesį, – sukikeno Tomas, – kai smarkiai snigo, išnešiau dėžutę į lauką, sugavau didžiulę snaigę – paukšt! – užtrenkiau, parbėgau ir įkišau į šaldytuvą!

Arti, visai arti. Daglas žiūrėjo įsmeigęs akis į krutancias Tomo lūpas. Jam norėjosi atšokti į šalį, pasprukti – juk už miško kyla milžiniška banga. Ji užgrius juos visus ir su-traiškys...

– Taigi, ponai, – dėstė Tomas, rašydamas vynuoges, – aš vienintelis visoje Ilinò-

jaus valstijoje turiu snieguolę vasaros metu. Tai brangiau už deimantus, garbės žodis. Rytoj aš ją atidarysiu, Dagai, tu irgi galėsi pažiūrėti...

Kitą kurią dieną Daglas būtų tik paniekinamai prunkštelėjęs – kurgi ne, snieguolė, taip ir patikėsiu. Bet dabar į jį lėkė tas didžiulis Kažkas, štai tuoj trenks iš giedro dangaus, – ir jis tik linktelėjo užsimerkęs.

9 Tomas nustebeš liovėsi rinkęs uogas ir atsukęs įsistebeilijo į brolių.

Pritūpęs Daglas buvo tiesiog idealus taisyklynys. Riktelėjęs karo šūkį, Tomas šuoliu užlėkė ant jo, parvertė ant žemės. Jie ėmė raičiotis po žolę, kumščiuodami vienas kitą.

Ne! Daglas iš paskutiniųjų stengėsi apie nieką kitą negalvoti. Ne! Ir staiga... Taip, viskas gerai! Taip! Nei susidūrimas, nei grumtynės nenubaidė atriedėjusios bangos, kuri ištiško, užliejo juos ir nusinešė abu per vešlios žolės krantą gilyn į mišką. Tomo krumpliai pataikė Daglui į lūpą. Jis pajuto sūrų, šiltą kraujo skonį, apglėbė brolių, stipriai suspaudė, ir jie abu apmirė, tik širdys daužėsi ir oras švilpdamas veržėsi pro šnerves. Pagaliau Daglas pamažu atmerkė vieną akį; gal vėl nieko nebėra?

Bet prieš jį buvo viskas, visiškai visiškai viskas.

Tarsi didžiulis milžiniškos akies vyzdys, kuris taip pat ką tik atsimerkė ir išsiplėtė, viską aprėpdamas į jį įdėmiai žvelgė visas pasaulis.

Ir Daglas suprato: štai kas taip nelauktai apėmė jį ir dabar jau nebepaliks jo, niekada nepabėgs.

10 *Aš gyvas, pagalvojo jis.*

Pirštai jam drebėjo, skaisčiai raudoni nuo kraujo, tarsi skiautės kokios vėliavos, ką tik atrastos ir niekad dar nematytos. Kieno ta vėliava? Kam prisiekti ištikimybę?

Viena ranka vis dar laikydamas Tomą, tačiau visiškai jį užmiršęs, jis atsargiai palietė tą kraują, tarsi norėdamas jį nulupti, paskui pakėlė aukštyn ranką ir apžiūrėjo iš visų pusių. Tada paleido Tomą, išsitiesė aukštiekninkas, vis dar iškėlęs ranką į dangų, ir dabar jis visas buvo tarsi vien galva; akys kaip sargybiniai

pro nežinomos pilies grotas sekė tiltą – ištiestą ranką ir pirštus, kur šviesoje plazdeno skaisčiai raudona it kraujas vėliava.

– Kas tau, Dagai? – paklausė Tomas.

Jo balsas sklido iš žalio apsamanojusio šulinio dugno, iš vandens gilumos, tolimas ir paslaptingas.

Po Daglu šnibždėjosi žolės. Jis panėrė ranką į jų pūkuotą kilimą, ir kažkur toli, bateliuose, trakstelėjo kojų pirštai. Ausyse it jūros kriauklėje dūsavo vėjas. Įvairiaspalvis pasaulis raibuliavo jo vyzdžiuose lyg mirgantys paveikslėliai kristoliname rutulyje. Miškai buvo nusėti gėlėmis tarsi saulės skeveldromis ir liepsnojančio dangaus skutais. Per milžinišką dugnu aukštyn apverstą dangaus ežerą šmėkščiojo paukščiai lyg miklios rankos paleisti akmenukai. Daglas garsiai švokštė pro dantis, įkvėpdamas ledą, iškvėpdamas ugnį. Vabzdžiai varstė orą tarsi elektros išlydžiai. Dešimt tūkstančių plaukelių ant Daglo galvos paaugo milijonine colio dalimi. Kiekvienoje ausyje plakė po širdį, trečioji tvaksėjo gerklėje, o tikroji dusliai mušė krūtinėje. Kunas godžiai alsavo milijonais porų.

11 Aš iš tiesų gyvas, galvojo Daglas. Anksčiau aš to nežinojau, o jeigu ir žinojau, tai negalvodavau.

Jis riktelėjo tai be garso dešimt kartų! Tik pagalvokit! Tik pagalvokit! Pragyveno dvylika metų ir ničnieko nesuprato! Tik dabar, besipešdamas, atrado čia po medžiu šį nuostabų chronometrą¹, šį auksu žibantį laikrodį su garantija septynioms dešimtims metų.

– Dagai, kas gi tau?

Daglas riktelėjo laukiniu balsu, čiupo Tomą į glėbį ir vėl pradėjo su juo galynėtis.

– Dagai, ar pasiutai?

– Pasiutau!

Jie ritosi žemyn kalvos šlaitu, saulė degė jų burnose ir akyse tarsi citrininio stiklo šukelės; jie žiopčiojo it žuvys, išmestos ant kranto, ir kvatojo iki ašarų.

– Dagai, tu neišsikraustei iš proto?

– Ne, ne, ne, ne!

¹ Chronomėtras – prietaisas laikui matuoti sekundės dalių tikslumu.

Daglas prisimerkė: tamsoje minkštai žengė dėmėtieji leopardai.

– Tomai! – Paskui tyliau: – Tomai... ar visi pasaulyje žino... kad jie gyvi?

– Aišku, žino. O ką tu manei?

Leopardai negirdimai nuslinko tolyn į tamsą, kur akys jau nebegalėjo jų pasekti.

– Tikriausiai žino, – sušnibždėjo Daglas. – O, kad taip visi žinotų.

- 12** Jis atmerkė akis. Aukštai virš jo, žaliais lapais išmargintame dangaus skliaute, stovėjo tėtis ir, įsisprendęs rankas į šonus, juokėsi. Jų akys susitiko. Daglas suvirpėjo. Tėtis žino, pagalvojo. Viskas buvo iš anksto sumanyta. Jis tyčia mus čia atvežė, norėjo, kad man tai atsitiktų! Jis ir pats čia prikišo ranką, jis juk viską žino. Ir dabar jis žino, kad ir aš jau žinau.

Iš viršaus nusileido didelė ranka ir pakėlė jį į orą. Svirduliuodamas ant netvirtų kojų tarp Tomo ir tėčio, visas susidraskęs ir susivėlęs, vis dar apkvaišęs Daglas atsargiai palietė alkūnes – jos buvo lyg svetimos – ir su pasitenkinimu aplaižė prakirstą lūpą. Tada pažvelgė į tėtį ir Tomą.

- 13** – Aš nešiu visus kibirus, – pasakė jis. – Šiandien aš noriu vienas viską tampyti.

Jie mįslingai šyptelėjo ir atidavė jam savo kibirus.

Jis stovėjo, lengvai siūbuodamas, tvirtai suspaudęs rankose savo naštą – visą sulčių pritvinkusį mišką. Noriu pajusti viską, ką tik įmanoma pajusti, galvojo jis. Noriu pajusti nuovargį. Negalima užmiršti, kad esu gyvas, – dabar žinau, kad esu gyvas, – negalima to užmiršti nei šiandien, nei ryt, nei poryt – niekada.

Jis ėjo apsvaigęs su savo sunkia našta, o paskui jį plaukė bitės, laukinių vynuogių kvapas ir gelsva saule spindinti vasara; pirštai brinko ir darėsi nuostabiai nejautrūs, rankos tirpo, kojos pynėsi, ir tėvas netgi nutvėrė jį už peties.

– Nereikia, – murmėjo Daglas, – man nieko, aš pats...

Dar gerą pusvalandį jo rankos, kojos, nugara jautė žolę ir šaknis, akmenis ir samanotą žievę, kurie buvo tarsi atsispaudę jo

kūne. Jam apie tai bemąstant, tas atspaudas pamažu nyko, tirpo, sklaidėsi, o jo brolis ir tėvas tylėdami sekė paskui, leisdami jam vienam skinti kelią per mišką link to nepaprasto plento, kuris parves juos atgal į miestą.

Vertė Gražvydas Kirvaitis

Aptariame tekstą

1. Kuo ypatingas Daglui buvo „tas rytas“? [1]
2. Kur ir koku tikslu vyksta Daglas su tėčiu ir broliu? [1]
3. Apie kokią dieną įvairovę kalba Daglo tėtis? Kokia, anot jo, bus ši diena? [1]
4. Kaip tėtis berniukams pataria ieškoti vynuogių? [2]
5. Kaip Daglą apibūdina tėčio žodžiai „vėl skrajoji padebesiais“? [2]
6. Kaip tėtį apibūdina jo pastabos ir komentarai? Ką tėtis stengiasi atskleisti berniukams? Kokios nuotaikos jis apimtas? Kodėl Daglas tėtį palygina su seneliu? [3, 4]
7. Ką pajunta Daglas? Raskite ir pacituokite, kokiais žodžiais jis kalba apie savo nuojautą. [3, 4]
8. Papasakokite, kaip elgiasi ir jaučiasi laukinių vynuogių radę tėtis ir Daglas. Ką reiškia pastaba „kerai išsisklaidė“? [5]
9. Kodėl, būnant miške, daug kas pasikeičia ir sumuštinis „jau nebe sumuštinis“? Kokį tėčio žvilgsnį jaučia Daglas? Kaip jis valgo sumuštinį? [6]
10. Kokia nuojauta persekioja Daglą? [7]
11. Apie ką plepa Tomas per priešpiečius? [7]
12. Kaip, toliau plepant Tomui, elgiasi Daglas ir kaip junta artėjantį Kažką? [8]
13. Ką staiga sumano padaryti Tomas? [9]
14. Kas atsitinka Daglui su broliu raičiojantis po žolę? [9]
15. Ką atsimerkęs pajunta ir supranta Daglas? [9]
16. Ką daro Daglas gulėdamas ant žemės? Ką tai galėtų reikšti? Kodėl Daglas visai nepyksta dėl prakirstos lūpos? [10]
17. Raiškiai perskaitykite pastraipas, kaip Daglas junta save ir aplinkinį pasaulį. Kaip pasikeitė tai, ką jis mato, girdi, liečia gulėdamas miške? Kaip Daglo kūnas į tai reaguoja? [10]
18. Ką naujo apie save supranta Daglas? [11]

19. Kodėl, pradėjęs viską kitaip suvokti, Daglas prisimena laikrodį, laiko skaičiavimą? Kas tas jo atrastasis laikrodis (chronometras)? [11]
20. Kaip Daglo pasikeitimas atrodė jo broliui? Kokie jo žodžiai rodo, kad Daglas jaučiasi ir elgiasi neįprastai? [11]
21. Ko Daglas klausia brolio? Ar Daglą įtikina Tomo atsakymas? Kas tai rodo? [11]
22. Ką Daglas išskaito tėčio žvilgsnyje? [12]
23. Kaip jaučiasi ir atrodo Daglas po didžiojo atradimo? [12]
24. Kodėl Daglas pasisiūlo nešti visus kibirius ir kaip į tai reaguoja tėtis su broliu? Kaip Daglas jaučiasi su sunkia našta? [13]
25. Kaip suprantate šį pasakymą: kibiruose buvo „visas sulčių pritvinkęs miškas“? [13]
26. Raskite ir pacituokite sakinį, kaip Daglo ką tik patirta būsena keičiasi ir jis grįžta į realybę. [13]
6. Raskite ir palyginkite visus ištraukoje esančius uogų sulčių ir kraujo aprašymus. Pasvarstykite, ką šiame pasakojime reiškia uogų sultys ir kraujas. Kaip tai galima susieti su gyvybės tema?
7. Kaip pasikeičia Daglo požiūris į pasaulį, pajutęs, kad jis yra gyvas?
8. Kodėl po pasikeitimo Daglui ima rūpėti laikrodis ir bėgantis laikas?
9. Atkreipkite dėmesį į epizodą nuo „Jis ėjo apsvaigęs...“ [13], kuriame kalbama apie grįžimą iš miško. Čia ne vieną kartą minimi garsai (dūzgimas), kvapas, vaizdai, lytėjimas (kalbama apie savo pirštus). Prieš tai Daglas norėjo „pajusti viską, ką tik galima pajusti“. Ar Daglas pasiekė šį savo tikslą? Kodėl taip manote?
10. Užpildykite lentelę ir apibūdinkite Daglo santykius su tėčiu ir broliu Tomu.

Apibendriname

1. Kaip atrodė miškas, į kurį atvyko Daglas su tėčiu ir broliu? Kokios jausmų minimos aprašant mišką?
2. Trumpai papasakokite, kas Daglui nutiko tyliame miške.
3. Suraskite visas vietas, kuriose pasakojama, kaip Daglas pajunta Kažką, ir užpildykite lentelę. Kaip berniukas reaguoja į tą Kažką? Kas padeda jam priartėti, o kas trukdo? Detaliai aptarkite, kaip įvyksta pasikeitimas.

Citata (kaip Daglas pajunta Kažką)	Komentaras (Daglo pojūčiai, mintys)

4. Pasvarstykite, kodėl lauktas ir kartu baimę kėlęs pasaulis atsiveria Daglui, kai brolis netyčia prakerta jam lūpą ir berniukas pajunta kraujo skonį.
5. Ką reiškia pajusti, kad esi gyvas? Kodėl Daglui tai yra taip svarbu?

Santykiai	Citata	Komentaras
Daglo santykiai su tėčiu		
Daglo santykiai su broliu Tomu		

11. Charakterizuokite Daglo brolį Tomą. Kas sieja brolius, o kuo jie skiriasi?
12. Palyginkite 1-ą ir 13-ą epizodus. Kaip juose pasakojama? Ar girdite pasakotojo, kuris žvelgia iš šalies, ar paties veikėjo pasakojimą? Atskirkite, kur 13-ame epizode yra tiesioginė veikėjo kalba, kur šneka iš šalies žvelgiantis pasakotojas, o kur užrašomos veikėjo mintys.
13. Apibūdinkite ištraukos temą.
14. Kokia pagrindinė šios ištraukos mintis?

Kuriame tekstą

Prisiminkite epizodą iš savo gyvenimo, kai staiga pajutote, kad ėmėte galvoti, pasielgėte kaip suaugęs žmogus. Parašykite apie tai dvi tris pastraipas. Nurodykite, kur ir kada tai įvyko, galbūt bendravote su kokiais nors žmonėmis; kokia buvo pasikeitimo priežastis.